

РОЗДІЛ 1 ПЕДАГОГІКА

УДК 37.01:373:316.3

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–26–1.8-14

Наталія Антонець
Nataliia Antonets

ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ШКОЛА СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ (КІНЕЦЬ ХХ ст.)

TRENDS IN SCHOOL EDUCATION REFORM IN UKRAINE: SCHOOL OF SOCIAL REHABILITATION (THE END OF THE TWENTIETH CENTURY)

У публікації аналізуються документи, що стали основою нормативно-правового забезпечення функціонування спеціальних загальноосвітніх шкіл для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання (з 1995 р. – школи соціальної реабілітації), в останнє десятиліття ХХ ст.

Ключові слова: реформування шкільної освіти, заклади загальної середньої освіти, неповнолітні правопорушники, примусові заходи виховного характеру, школа соціальної реабілітації, спеціальна загальноосвітня школа для дітей та підлітків, які потребують особливих умов виховання.

Одна з особливостей педагогічної освіти полягає у підготовці майбутніх учителів до здатності ефективно працювати у різних типах закладів, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти. При цьому згідно із Законом України “Про загальну середню освіту” (1999) таких типів налічується понад десять [5]. Факти про діяльність більшості з них активно висвітлюють у різних джерелах інформації. Проте є типи закладів освіти, які через свою специфічність та невелику кількість складають особливу групу, що здебільшого залишається поза увагою широких кіл як громадськості, так і власне освітян. До цієї групи належить школа соціальної реабілітації (до 1995 р. – спеціальна загальноосвітня школа для дітей та підлітків, які потребують особливих умов виховання).

До числа авторів, які присвятили свої публікації проблемі функціонування шкіл соціальної реабілітації, входять С. Буланов (особливості мотивації до здорового способу життя у хлопців-підлітків), В. Коваленко (висвітлення власного досвіду керівництва школою соціальної реабілітації), О. Львовичкіна (основні напрями процесу соціальної реабілітації неповнолітніх правопорушників), С. Щербань (права дитини в закладах соціальної реабілітації). У контексті загального розвитку інтернатних закладів освіти школи соціальної реабілітації знайшли відображення у дослідженнях В. Покася. У процесі розгляду питання щодо примусових заходів виховного характеру певну увагу цьому типу закладів освіти приділяють юристи (Л. Котова, Н. Мирошніченко, Т. Пономарьова, О. Ямкова та ін.).

Зауважимо, за період незалежності України школи соціальної реабілітації зазнали корінного реформування. Адже за цей час змінилися їх назва, головна мета, значно скоротилася кількість. Незважаючи на невеликий сегмент, який цей тип школи займав у колі закладів загальної середньої освіти, його історія змін, що відбулися починаючи з 1990-х рр., яскраво

відображає загальні тенденції реформування шкільної освіти в країні і, водночас, відзначається власною специфікою. З нашої точки зору, настав час узагальненого осмислення цього шляху, адже ретроспективний погляд завжди створює підґрунтя для усвідомленої побудови майбутнього.

Метою цієї публікації є розгляд нормативно-правового забезпечення функціонування шкіл соціальної реабілітації наприкінці ХХ ст.

Відповідно до Кримінального кодексу України (1960) до особи, яка у віці до вісімнадцяти років учинила злочин, що не становить великої суспільної небезпеки, а також до особи, котра до виповнення віку, з якого можлива кримінальна відповідальність¹, учинила суспільно небезпечне діяння, передбачене Кримінальним кодексом, суд міг прийняти рішення про можливість виправлення без застосування кримінального покарання. У такому разі до неповнолітнього застосовували примусові заходи виховного характеру.

Згідно із статтею 10 Кримінального кодексу України (1960) до примусових заходів виховного характеру було віднесено²:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) застереження (полягає у тому, що суд роз'яснює неповнолітньому суспільну небезпеку вчиненого ним діяння та можливі негативні наслідки у разі продовження ним злочинної діяльності);
- 3) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за його згодою, а також окремим громадянам на їх прохання;
- 4) покладання на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно або заробіток, обов'язку відшкодувати заподіяні збитки;
- 5) направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи, а саме (відповідно до віку) до спеціальної загальноосвітньої школи для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання³, або до спеціального професійного училища для підлітків, які потребують особливих умов виховання [1].

Самий суворий примусовий захід виховного характеру – направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи – суддя міг застосувати, якщо неповнолітній вийшов з-під контролю батьків чи осіб, котрі їх замінюють, не піддавався виховному впливу і не міг бути виправлений шляхом застосування інших передбачених законом примусових заходів.

Після здобуття у 1991 р. Україною незалежності почався процес перегляду нормативно-правового забезпечення функціонування закладів освіти різних типів. Так, 13 жовтня 1993 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову “Про організацію діяльності спеціальних навчально-виховних закладів для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання”. Документ, зокрема, затвердив мережу спеціальних загальноосвітніх шкіл для хлопців (до неї увійшло 11 шкіл, а саме Балахівська у Кіровоградській області, Городоцька у Львівській області, Горлівська та Єнакіївська на Донеччині, Комишуватська у Запорізькій області, Корсунська у Херсонській області, Київська у м. Київ, Миколаївська у м. Миколаїв, Свердловська на Луганщині, Фонтанська на Одещині, Харківська у м. Харків), а також постановив відкрити спеціальну школу для дівчат [9]. Наповнюваність шкіл вказаного типу обмежувалася 180 вихованцями.

¹ За загальним правилом, кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років, проте за окремі злочини (вбивство, зґвалтування, крадіжка, розбій, злісне хуліганство тощо) кримінальна відповідальність настає з 14 років [1, стаття 10].

² Стаття “Звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру” із заміною у переліку можливих примусових заходів “зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого” на “обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього” є і в чинному Кримінальному кодексі України (стаття 105) [2].

³ До початку 1990-х років в Україні діяла постанова Ради Міністрів УРСР від 2 листопада 1964 р. “Про перетворення виховних колоній для неповнолітніх в спеціальні школи і спеціальні професійно-технічні училища”.

Цією ж постановою Кабінет Міністрів України затвердив Положення про спеціальну загальноосвітню школу для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання. Розглянемо ті позиції документа, що, в першу чергу, розкривають специфіку цього закладу освіти.

Відповідно до Положення спеціальна загальноосвітня школа для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання (надалі – спеціальна школа), визначалась як державний заклад освіти, до якого направляються неповнолітні правопорушники віком від 11 до 14 років включно на підставі рішення суду⁴. Перед її педагогічним колективом ставилися завдання здійснювати соціальну реабілітацію учня, виховувати у нього розуміння загальнолюдських цінностей, громадську позицію, готувати до активної трудової діяльності, здійснювати правове виховання. Особливості педагогічного впливу мали забезпечити спеціальний режим дня та систему навчальної і виховної роботи, постійний нагляд і педагогічний контроль за учнями, виключення можливості вільного виходу учнів за межі території школи без дозволу адміністрації.

Спеціальні школи підпорядковувалися управлінням освіти відповідних обласних та Київської міської державних адміністрацій. Нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів у діяльності цих закладів освіти доручався органам прокуратури. Міністерству освіти надавалося право здійснювати заходи щодо вдосконалення мережі спеціальних шкіл та забезпечення ефективності навчально-виховного процесу.

Процес навчання та виховання учнів спеціальної школи будувався за навчальними планами й програмами загальноосвітньої школи I та II ступенів, затвердженими Міністерством освіти. Для учнів, які виявили особливі здібності у вивченні певних предметів, а також для учнів із значною педагогічною занедбаністю передбачалося складання індивідуальних навчальних планів. Завдання для самопідготовки у спеціальній школі було визнано не обов'язковими, вони могли даватися учням з урахуванням психофізіологічних і педагогічних вимог та індивідуальних особливостей кожної дитини.

Основою навчально-виховної роботи у спеціальній школі стало поєднання навчання із різнопрофільною продуктивною працею. Трудове навчання і виховання було визнане одним з основних засобів перевиховання дітей і підлітків. Воно мало здійснюватися у навчально-виробничих майстернях, навчально-дослідному сільському або садовому господарстві закладу з урахуванням віку й фізичного розвитку учнів.

У Положенні було визначено заходи заохочення та стягнення, що могли застосовуватися у спеціальній школі. До числа заохочень учнів увійшли: оголошення подяки наказом директора; дозвіл на вихід за межі спеціальної школи; повідомлення батькам або адміністрації школи, де раніше навчався учень, про його хорошу поведінку й успіхи у навчанні та праці; дозвіл учневі відвідувати під час канікул батьків або осіб, які їх замінюють (якщо побут і поведінка цих осіб є сприятливими для перебування дітей у сім'ї); кращі групи могли бути заохочені туристичними походами, відвіданням театру, цирку, кінотеатру та інших видовищних закладів у супроводі учителів тощо.

За порушення режиму на учнів могли накладатися стягнення – попередження; оголошення догани; обговорення на загальних зборах учнів, групи, загону, на педагогічній раді; поміщення до дисциплінарної кімнати на термін до двох днів⁵. Застосування стягнень, не передбачених Положенням, заборонялося.

⁴ До спеціальної школи не могли направлятися діти і підлітки, які страждали захворюваннями, зазначеними у переліку, що його містить "Інструкція про медичне обстеження дітей і підлітків, які направляються до загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання" (1997) [6]. Такі неповнолітні направлялися у центри медико-соціальної реабілітації органів охорони здоров'я.

⁵ На початку 1990-х рр. в Україні діяло Положення про дисциплінарну кімнату спеціальної загальноосвітньої школи для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання, затверджене наказом Міністерства освіти СРСР від 17 січня 1979 р. Відповідне Положення Міністерство освіти України затвердило 25 серпня 1994 р., цей документ втратив чинність згідно з наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 6 листопада 2012 р. [7]

Педагогічні працівники зобов'язувалися підтримувати систематичний зв'язок з батьками учнів або особами, які їх замінюють, шляхом листування, особистих бесід, проведення батьківських зборів. Відвідування учнів батьками або особами, котрі їх замінюють, рідними, могло відбутися з дозволу директора спеціальної школи. Учні отримали право на листування, телефонні розмови, одержання передач, посилок, грошових переказів, але витратити гроші могли лише під контролем адміністрації закладу. З метою недопущення зберігання заборонених предметів (їх перелік надавався у додатку до Положення) адміністрація отримала право проводити особистий огляд учнів, їх речей, а також посилок, передач, спальних та інших приміщень.

Згідно з Положенням батьки вихованців повинні були платити за їх утримання 20 відсотків коштів, що припадають на одного члена сім'ї. Діти-сироти і діти, які залишилися без піклування батьків або осіб, котрі їх замінюють, а також з багатодітних, малозабезпечених сімей, переводилися на повне державне утримання.

Неповнолітні перебували у спеціальній школі у межах встановленого судом терміну, але не більше трьох років. Учні, які стали на шлях виправлення, згідно з клопотанням педагогів могли бути достроково звільнені. Питання доцільності перебування учнів у закладі розглядалося через рік (повторно через шість місяців) і остаточно вирішувалося судом за місцем розташування школи. Звільнені учні направлялися до батьків або осіб, котрі їх замінюють, а ті, які не мали батьків або опікунів, – до відповідних навчально-виховних закладів загального типу.

У спеціальній школі неповнолітні могли утримуватися до досягнення ними 15 років. Якщо вихованець не став на шлях виправлення, проте досяг 15 років, його могли перевести до спеціального училища для підлітків, які потребують особливих умов виховання, але загальний термін перебування учня у цих закладах також не мав перевищувати трьох років. (У 1993 р. мережу спеціальних професійних училищ для підлітків, які потребують особливих умов виховання, складала три училища – Якушинецьке у Вінницькій області, Макиївське у Донецькій області та Охтирське (для дівчат) на Сумщині. Усі вони перебували у віданні Міністерства освіти України. Згідно з Положенням про спеціальне професійне училище для підлітків, які потребують особливих умов виховання, до цього закладу направлялися неповнолітні правопорушники віком від 14 до 18 років на підставі рішення суду. Вихованці утримувалися у спеціальних училищах до виправлення, але не більше трьох років і лише до досягнення ними 18 років. Контингент учнів закладу не міг перевищувати 200 чоловік [9]).

Положення про спеціальну загальноосвітню школу для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання, у 1995 р. зазнало редагування⁶, що було зумовлене змінами у законодавстві. Відповідно до Державної національної програми "Освіта" ("Україна XXI століття") (1993) одним із принципів реформування шкільної галузі стала її гуманізація. Процесу гуманізації зокрема сприяв Закон України "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх" (1995). У ньому, виходячи з Конституції України та Конвенції ООН про права дитини, було визначено правові основи діяльності органів і служб у справах неповнолітніх та спеціальних установ для неповнолітніх, на які покладалося здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, котрі не досягли вісімнадцятирічного віку. Згідно з цим Законом до числа таких органів, служб та установ разом із Комітетом у справах неповнолітніх Кабінету Міністрів України, службами у справах неповнолітніх Уряду Автономної Республіки Крим, виконавчих комітетів обласних, міських, районних у містах, районних Рад народних депутатів, центрами медико-соціальної реабілітації неповнолітніх органів охорони здоров'я, притулками для неповнолітніх служб у справах неповнолітніх, судами, кримінальною міліцією у справах неповнолітніх, приймальниками-розподільниками для неповнолітніх органів внутрішніх справ, виховно-трудовами колоніями Міністерства внутрішніх справ України були віднесені і спеціальні загальноосвітні школи та професійні училища органів освіти для дітей і підлітків, які потребують особливих

⁶ Протягом 2012-2016 рр. документ неодноразово зазнавав подальшого редагування, нині він є чинним під назвою Положення про школу соціальної реабілітації.

умов виховання, що у цьому документі отримали нові офіційні назви – загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації [8].

Закон “Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх” також визначав основні принципи діяльності цих інституцій, а саме:

- законності;
- застосування переважно методів виховання і переконання, що передбачають вжиття примусових заходів лише після вичерпання всіх інших заходів впливу на поведінку неповнолітніх;
- гласності, тобто систематичного інформування про стан правопорушень серед неповнолітніх, роботу Комітету і служб у справах неповнолітніх та спеціальних установ для неповнолітніх у відкритій державній статистиці, засобах масової інформації;
- збереження таємниці про неповнолітніх, які вчинили правопорушення і до яких застосувалися заходи індивідуальної профілактики;
- неприпустимості приниження честі і гідності неповнолітніх, жорстокого поводження з ними.

Зауважимо, що внаслідок прийняття Закону України “Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх”⁷ спеціальна школа у 1995 р. не просто змінила назву, а й водночас одержала нові формулювання своїх завдань. Так, згідно із новою редакцією Положення загальноосвітня школа соціальної реабілітації мала “створити належні умови для життя, навчання та виховання учня, підвищення його загальноосвітнього і культурного рівня, професійної підготовки, розвитку індивідуальних здібностей і нахилів, забезпечити правове виховання та соціальний захист в умовах постійного педагогічного режиму” [4]. Як зазначалось у постанові Пленуму Верховного Суду України “Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру” (2006), метою застосування таких заходів (у тому числі метою направлення до загальноосвітньої школи соціальної реабілітації) має бути “забезпечення інтересів неповнолітнього, які полягають в одержанні не тільки належного виховання, а й освіти, лікування, соціальної, психологічної допомоги, захисту від жорстокого поводження, насильства та експлуатації, а також у наявності можливості адаптуватися до реалій суспільного життя, підвищити загальноосвітній і культурний рівень, набути професії та працевлаштуватися” [10].

Як свідчить статистика, у 11 загальноосвітніх школах і 3 професійних училищах соціальної реабілітації утримувалися у 1991 р. – 1,5 тис. вихованців, у 1992 р. – 1,7 тис., у 1993 р. – 1,6 тис., у 1994 р. – 1,0 тис., у 1995 р. – 0,9 тис., у 1997 р. – 0,8 тис., у 1999 р. – 1,0 тис. осіб [3, с. 69].

Таким чином, протягом 1991–2010 рр. на законодавчому рівні змінився основний вектор сенсу функціонування спеціальних загальноосвітніх шкіл для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання (з 1995 р. – загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації), – ідею перевиховати правопорушника змінив концепт створення таких умов життя, які хоча і обмежують вихованця у правах, проте мають сприяти розвитку його особистості.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: прийнятий Верховною Радою Української РСР 28 грудня 1960 р. // База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05/ed19960712> (дата звернення: 10.01.2019).
2. Кримінальний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України 5 квітня 2001 р. // Там само. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.01.2019).
3. Покаш В. Сучасний стан та перспективи подальшого розвитку інтернатних закладів освіти // Вища освіта України. 2010. № 4. С. 68–77.

⁷ Протягом 1995–2018 рр. цей Закон зазнав ряд змін. Нині цей документ є чинним під назвою “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей”.

4. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 1993 р. № 859 “Про організацію діяльності спеціальних навчально-виховних закладів для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання: постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 1995 р. № 646” // База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/646-95-%D0%BF> (дата звернення: 10.01.2019).
5. Про загальну середню освіту: Закон України від 13 травня 1999 р. № 651-XIV // Там само. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення: 15.03.2019).
6. Про затвердження Інструкції про медичне обстеження дітей і підлітків, які направляються до загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання: наказ Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти України від 5 травня 1997 р. № 137/131 // Там само. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-97> (дата звернення: 10.01.2019).
7. Про затвердження Положення про дисциплінарну кімнату спеціальної загальноосвітньої школи та спеціального професійного училища для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання: наказ Міністерства освіти України від 25 серпня 1994 р. № 256 // Там само. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-94> (дата звернення: 10.01.2019).
8. Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх: Закон України від 24 січня 1995 р. № 20-95-ВР // Там само. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80/ed19950124> (дата звернення: 10.01.2019).
9. Про організацію діяльності спеціальних навчально-виховних закладів для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання: постанова Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 1993 р. № 859 // Там само. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859-93-%D0%BF/ed20120202> (дата звернення: 10.01.2019).
10. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру: постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 2 // Там само. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06> (дата звернення: 10.01.2019).

The article analyzes the official documents of Ukraine that in the last decade of the 20th century became the basis of regulatory support for the functioning of the special secondary schools for children and adolescents who need special educational conditions. Since 1995, these schools became known as “social rehabilitation schools”.

In accordance with the Criminal Code of Ukraine (1960), the court could decide on the possibility not to apply criminal punishment to a juvenile offender. In this case, the court applied the coercive measures of educational influence on the juvenile offender defined by the Code. The most stringent measure of educational influence for juvenile offenders aged 11 to 14 years inclusively was to send them to a special comprehensive school for children and adolescents who need special educational conditions (hereinafter referred to as “special school”).

After Ukraine gained independence (1991), the process of revising the regulatory framework for the functioning of various types of educational institutions began. So, in 1993, the Cabinet of Ministers of Ukraine adopted a decree “On the organization of the activities of special educational institutions for children and adolescents who need special educational conditions”. The pedagogical staff of these schools were faced with the task of social rehabilitation of the so-called “difficult adolescents”, the offenders. They needed to foster an understanding of common human values, citizenship and carry out legal education. It was necessary to prepare them for practical work. Pedagogical influence under such young people should have been provided by both a special daily routine and a system of educational and upbringing lessons. It was necessary to ensure continuous monitoring of the activities of such youth, to exclude the possibility of freely leaving the school without permission from the administration.

In accordance with the national program "Education" ("Ukraine of the 21st Century") (1993), one of the principles of reforming the educational system in Ukraine was its humanization. The humanization process, in particular, was promoted by the adoption of the Law of Ukraine "On the bodies and services for the affairs of adolescents and special institutions for adolescents" (1995). According to this document, the special school not only changed its name, but also received new functional tasks. The idea of "rehabilitating of the offender" changed the concept of creating such living conditions for them, which, although in some way limit the adolescent's rights, do contribute to the development of their personality.

Key words: *reforming school education, institutions of general secondary education, juvenile offenders, compulsory measures of educational nature, school of social rehabilitation, special general education school for children and adolescents who need special conditions of education.*

УДК 378:613.8

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–26–1.14-18

Олена Березкіна, Оксана Височин
Olena Berezkina, Oksana Vysochyn

МОНІТОРИНГ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ

MONITORING OF THE RESEARCH OF THE INFLUENCE OF HEALTH- PRESERVING ACTIVITIES ORGANISATION OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION ON THE FORMATION OF TEENAGERS' HEALTHY LIFESTYLE

Автори статті констатують, що з огляду на стан здоров'я зростаючого покоління стає зрозумілою деяка обмеженість традиційної організації освітнього процесу та її згубний вплив на здоров'я студентів. У зв'язку з цим актуалізується завдання пошуку ефективних освітніх технологій, у яких збереження здоров'я студентів є пріоритетним. Науково обґрунтоване розгортання процесів розробки й упровадження технологій, спрямованих на збереження здоров'я студентів, вимагає теоретичного обґрунтування сутності поняття здоров'язбереження людини. У зв'язку з постійними соціально-економічними та природними змінами, що відбуваються у світі, діяльність зі збереження, зміцнення та формування здоров'я молодого покоління вимагає своєчасної корекції.

Ключові слова: *заклади вищої освіти, освітній процес, здоров'я підлітків, здоров'язберігальна діяльність освіти, педагоги.*

Стан здоров'я є показником духовного, соціально-економічного й людино-біологічного добробуту населення, рівня цивілізованості країни. Гуманізація освіти вимагає якісно нового підходу до потреб людини, формування стійких мотивацій до здорового способу життя, позитивної соціальної поведінки. Державні національні програми "Діти України" та "Освіта" (Україна XXI століття), "Національна доктрина розвитку освіти" одним із головних завдань закладів освіти визначають збереження і зміцнення фізичного, психічного, соціального та морального здоров'я молоді, формування в них умінь і навичок здорового способу життя. Тому кожна освітня установа сьогодні шукає свій шлях змін у просторі покращення якості освіти та виховання [1, с. 23].

Для сучасних досліджень здоров'язберігальних проблем характерний різноаспектний підхід. Філософський та соціальний напрями відображено в працях А. Бойко, Н. Гундарева,